

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

כתובות מו-נב | פרשת ראה | גליון מס' 138

דף מו. פ

שהביא עדים כשרים שלא היו פסולים מחמת שנתן להם שכרן, ואז נסקלת הנערה, אבל אם באמת נתן להם שכרם י"ל דבכה"ג אינה נסקלת.

דף מז. פ

היכי מצי מסר לה והא קמבטל לה ממועשה ידיה - פרש"י דבאותו היום אינה עושה מלאכה.

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל בספרו מנחת פתים (אבהע"ז סי' סד) דייק מלשון השו"ע (שם) דרק חתן אסור בעשיית מלאכה בשבעת ימי המשתה אבל הכלה מותרת, והעיר שם דברש"י כאן מבואר דגם הכלה אסורה בעשיית מלאכה. וכתב דרש"י סובר דבמו"ק איתקש ז' ימי המשתה לז' ימי אבילות וכמו שאבא אסור במלאכה ה"נ חתן וכלה אסורין במלאכה, וממילא ביום הראשון של החופה אסורין כן מדאורייתא במלאכה כמו אבל להסוברים דאבילות יום הראשון הוא מדאורייתא. ומדרבנן גם החתן וגם הכלה אסורין במלאכה כל ז' וכמו שתקנו באבל ז' ימים.

ובאוצר הפוסקים (סי' ס"ד סע' א') הביא מספר יפה ללב שדייק מרש"י הנ"ל דכלה אינה אסורה במלאכה רק ביום הראשון ולא בכל הז' ימים כהחתן, וע"ש מש"כ לבאר בזה.

והובא (שם) מספר חינוח וחסדא (ח"א דף ק') שדחה ראייה זו, דסוגיין בדאורייתא קאי ובודאי איסור מלאכה לחתן וכלה אינו מדאורייתא, והא דמבואר ברש"י שאין הכלה עושה מלאכה ביום חופתה לאו מחמת האיסור הוא אלא שכן הדרך שאינה עושה מלאכה ביום חופתה.

דמסר לה בשבתות ויו"ט - והקשו בתוס' דהא אין מערבין שמחה בשמחה, ואין נושאים נשים במועד מן התורה. ותירצו דאיירי בשעה שהיא תוספת שבת. דאסור אז מדאורייתא במלאכה, מ"מ אין לו דין שבת ויום טוב לגבי איסור נישואין.

באגור (סי' אלף שע"ז) והובא בש"ך יו"ד סי' קצ"ו סק"ד) דן לגבי אשה שצריכה להפסיק בטוהרה מבעוד יום, והיא

אזהרה למוציא שם רע מנלן וכו' - החפץ חיים זצ"ל בפתיחה לספרו האריך למנות כל הלאוין והאיסורים שעוברים כשמדברין לשון הרע, וכתב שם בבאר מים חיים (סוף לאוין) בזה"ל: ולא יקשה עלי הקורא נעים, כיון שע"י לשון הרע יש כ"כ לאוין למה מקשה הגמרא בכתובות אזהרה למוציא שם רע מנלן ולא הביא אף לאו אחד מלאוין שמנינו לבד לא תלך רכיל, דזה פשוט דהגמרא רוצה למצוא לאו מיוחד שיהא ראוי ללקות עליו [וכן משמע בתוס' (מה ב) בד"ה ר"י ע"ש], דכל הלאוין שהבאנו הם לאוין שבכללות למשל הלאו דאל תונו וכו' כולל ג"כ ענינים אחרים וכנ"ל וכן ג"כ השמר בנגע הצרעת עיקרו אתי לקוצץ בהרת ועוד דעל ז' דברים נגעים באין אף שהוא סמוך לזכור וכו'.

ר"י אומר אינו חייב עד שישכור עדים כו' - בשו"ת מהר"י בן לב (ח"א סי' י"ט) חקר בנוטל שכר להעיד אם נפסלת עדותו מן התורה או שאינו פסול רק מדרבנן, וע"ש דתליא ל"י בהא דנוגע פסול להעיד, דאם הטעם הוא משום דחיישינן שהוא משקר, א"כ גם בנוטל שכר להעיד יש לנו לחשוש דלמא הוא משקר. אבל אם נוגע פסול רק משום שהוא כבעל דין גופי, ולא חיישינן שהוא משקר, א"כ יש לומר דנוטל שכר להעיד פסול רק מדרבנן.

וכתב בקצות החושן (סי' ל"ד סק"ד) דיש להוכיח מסוגיין דנוטל שכר להעיד אינו פסול רק מדרבנן, דהא לרבי יהודה ילפינן מגז"ש דשימה שימה, דושם לו, עלילות דברים, היינו שישכור עדים להעיד עלי' שזינתה כשהיא מאורסה, והפסוק מסיים ואם אמת היה הדבר והוציאו את הנערה וגו' וסקלוה, והיינו כשהעידו העדים ולא הזימו אותם. וקשה דהא כיון שישכור אותם להעיד, איך יקבלו ב"ד את עדותם ויסקלו אותה משום זנות דנערה מאורסה, ומוכח מזה דכל הפסוק דנוטל שכר להעיד, אינו רק מדרבנן, ומן התורה עדותו כשרה, ולכן שפיר היא נסקלת.

וע"ש בהערות שהביאו מדברי האחרונים דהשיגו על הקצוה"ח, דיש לפרש הקרא ואם אמת הי' הדבר, היינו

ירע לבבך ולא תקפוץ את ירך. אבל כשהוא נמצא במדינת הים ואין העני לפניו, תו לית ב"י הנהו לאווי, ואיכא רק מ"ע דנתון תתן לו, ובכה"ג הוה מ"ע שמתן שכרה בצדה, ומשו"ה אין ב"ד יורדין לנכסיו. אבל לגבי תלמוד תורה לבניו הו"ל ככל מ"ע שיורדין לנכסיו וכייפינן ל"י לקיימו, ע"ש.

☞ דף מט. ☞

ונדר אלמנה וגרושה וגו' מה ת"ל וכו' אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה בדרך או נתגרשה וכו' - על פי דברי הגמרא אלו תירץ הגאון ר' חיים קנייבסקי זצ"ל בספרו טעמא דקרא בפרשת מטות, הא דקשה מדוע נכתב פסוק זה "ונדר אלמנה וגרושה" וגו' בין פרשת ארוסה לפרשת נשואה.

אך לפי דברי הגמרא כאן דמייירי דנתארסה ונתארמלה בדרך בין אירוסין לנשואין, א"כ שפיר מקום פסוק זה הוא בין פרשת ארוסה לפרשת נשואה, עיין שם.

☞ דף מט: ☞

באושא התקינו הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהם - דעת התוס' פ"ק דקידושין (ל"ה ע"א ד"ה אורו ל"י) בשם השאלות, דהא דקיי"ל דכיבוד אב משל אב, ואין הבן צריך ליתן עבור זה מנכסיו, היינו היכא דאית ל"י לאב, אבל היכי דלית ל"י לאב מחויב הבן לפרנסו משלו, משום כיבוד אב.

והקשה שם במקנה מהא דאמרין הכא שבאושא התקינו שהכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונים מהם, תיפוק"ל דבלא תקנת אושא חייבים לזון את אביהם מטעם כיבוד אב, שכיון שאין לו להאב שהרי כל נכסיו כתב לבניו, צריכים הם לפרנסו ולזונו.

ותירץ החתם סופר (שו"ת יו"ד סי' רכ"ח) דנפק"מ אי איכא בנים הרבה, והוא כתב כל נכסיו רק למקצת מהן, שמטעם כיבוד אב, ה"י החיוב לזון אותו מתחלק ביניהם בשוה, אבל השתא תיקנו באושא, שאותם בנים שנתן להם כל נכסיו, הם יזונו ויפרנסו אותו.

עוד תירץ דנפק"מ דאי מצד כיבוד אב גרידא, כיון שאין לו להאב משלו כלום, יכול הוא ליקח ממועות צדקה ומעשר עני, והבן ירוויח הכל. אבל השתא דתיקנו באושא שהבן צריך לפרנס לאביו מנכסים אלו, הרי הוא כאילו יש לו לאב מאתים זוז, ואינו יכול ליקח מן הצדקה.

והגאון השואל תירץ שם דמצד כיבוד אב כייפינן ל"י אבל אין יורדין לנכסיו, משא"כ מצד תקנת אושא הו"ל חיוב ממוני וב"ד יורדין לנכסיו. ועיי"ש עוד מה שתירץ החתם סופר.

ועורבא בעי בניה והכתוב וכו' לא קשיא הא בחיורי - הא באוכמי - בקובץ בית הלל (קובץ ט"ז ע' פז) הקשה חכ"א איך מסתדר מאמר חז"ל שהעורב אכזרי לבניו, עם מאמר חז"ל (פסחים ק"ג ב) שהעורבים אוהבים זה את זה, עכ"ד.

עשתה ההפסק טהרה בליל ש"ק אחרי שהקהל כבר אמרו ברכו וקיבלו עליהם את השבת, אולם עדיין הוא לפני בין השמשות, אם דינו כמבעוד יום ונחשב לאותו יום, או שהיא כבר לילה.

וכתב להוכיח מדברי התוס' כאן שכתבו שתוספת שבת אין לו דין תוספת שבת רק לגבי מלאכה, ולא לגבי איסור נישואין, הרי שאף שקיבלו עליהם את השבת, אין לו דין לילה לגבי שאר דברים. א"כ ה"ה שאין לו דין לילה לגבי הפסק טהרה, והו"ל דין הפסיקה מבעוד יום.

ומדייק בש"ך מדבריו דמשמע דמהני ההפסק טהרה אף אם היא בעצמה גם כן התפללה ערבית וקיבלה עליה את השבת.

והרמ"א שם מביא דעת התרומת הדשן שאף אם התפלל הקהל ערבית מבעוד יום והיא עדיין לא התפללה הרי היא נמשכת אחריהם, ונחשב לדידה בלילה.

ובש"ך (שם) מביא בשם אביו לחלק בין קבלו הקהל שבת לקיבלה היא שבת שאז טפי נחשב לדידה בלילה.

☞ דף מה. ☞

מי שנשתטה, בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו וכו' - כתב הר"ן דהיינו אפילו בדלא אמיד, משום דאמרין מסתמא ניחא ליה כיון דרוב בני אדם זנין בנייהם אפילו בדלא אמיד. וכתב האבני מלואים (סוף סי' ע"א) דנהי דאילו ידע הוי ניחא ליה מ"מ השתא סוף סוף כיון דנשתטא לית ליה דעת הו"ל יאוש שלא מדעת דקיי"ל ברפ"ב דב"מ דלא הוי יאוש, והראשונים (שם) כתבו דאסור לאדם לאכול משל חבירו שלא מדעת חבירו אף על פי שברור לו דאם היה חבירו יודע היה מתרצה. וכתב דאפשר שאני מזונות בניו ובנותיו דהוי מצוה וגבי נישואתא דמצוה שפיר מהני אף על גב דהשתא לא ידע וכמש"כ הב"י והט"ז (יו"ד סי' של"א). [ועע"ש מש"כ לענין תכשיט למד"א דד"א היינו תכשיט].

יצא לדעת כו' זנין אשתו ולא בניו ובנותיו ולא דבר אחר כו' צדקה - בהגהות מיימוני (פ"א מהל' ת"ת אות א') כתב, שכופין את האב לשכור מלמד לבנו ללמדו תורה, דלא גרע מכל פרעון חוב דמשום דפריעת בע"ח מצוה נחתנין לנכסיו, וה"נ לגבי מצות ושנתם לבניך, יורדין לנכסיו.

והקשה הש"ך (נקודת הכסף יו"ד סי' רמ"ה) דהא מבואר הכא שלצדקה ומזונות בניו ובנותיו לא נחתנין לנכסיו, ומאי שנא דלתלמוד תורה יורדין לנכסיו לכופו לשכור מלמד.

ותירץ בשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' קנ"ז) דתוס' לקמן מ"ט ע"ב (ד"ה אכפי') הקשו מדוע כופין בכלל על צדקה, הא הו"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה דלא כייפינן עלה. ותירצו דאיכא גם כמה לאווי דלא תקפוץ את ירך, וכן ולא ירע לבבך.

ולפ"ז נמצא דהני מילי דכייפינן ל"י, היכי שהוא נמצא כאן ומתעלם מהעני, דבכה"ג הוא עובר על אותם לאוין דולא

לא הי' נוגע יום אחד לחבירו. אבל אחרי שחרב ביהמ"ק והמזל שולט עליהם, אז התקינו שלא יבזו יותר מחומש.

המבזו אל יבזו יותר מחומש - כתב החפץ חיים זצ"ל (אהבת חסד ח"ב פרק כ' אות ה') בזה"ל: מהתקנה שהתקינו חכמינו ז"ל לנו יכולין להתבונן כמה יש לו לאדם לחוס על ממונו שלא לפזר אותם לענייני הבל, ומה בדברים העומדים ברומו של עולם כענין צדקה ושאר צרכי מצוות שהם חיייו של אדם והצלתו מן היסורין בעוה"ז ובעוה"ב, הזהירו שיחוס על ממונו ולא יפזרם ביותר כדי שלא יבא לעוני, אף דבזה לפעמים יחול רחמיו של השם יתברך עליו לעשות עמו עבור זה למעלה מדרך הטבע, על אחת כמה וכמה יש לו לאדם להיות זהיר שלא לפזר ממונו לענין ריק של כבוד המדמה היינו להתלבש במלבושי רקמה ולדור בהיכלי כבוד ולהשתמש בריבוי המשרתים ובכלים היותר יקרים, שכל זה מכלה ממונו של אדם בזמן קצר ומביאו לידי עוני ולבסוף לידי גזל ג"כ שמפקיר אצלו ממונו אחרים מפני רוב דוחק ועוני.

עוד נציין שבספר אהבת חסד (ח"ב סי' כ') מביא בשם השיטמ"ק, דתקנה זו אינה כי אם לסתם צדקה. אבל להחזקת התורה לא שייך זה כלל, וכן בדין, מאחר שעבור זה יש לו חלק בשכר תורתו כמו שמצינו ביששכר וזבולון, ששבט זבולון הי' מחזיק את שבט יששכר והי' נוטל חלק בשכר תורתו, ומשמע במדרש רבה (פ' נשא) שבמה זכה זבולון להקריב שלישי לנשיאים, לפי שחיבב את התורה והרחיב ידו לפזר ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבט יששכר לפרנסה, ולא יתבטל מלעסוק בתורה, ומפרש שם קרא קערת כסף אחת כנגד הלחם שהאכילו מזרק אחד כנגד היין שהי' משקהו, כסף שגם כסף הי' נותן לו לעשות כל צרכו, שניהם מלאים סולת, שניהם היו מתפרנסין ביחד, שכשם שהי' לזבולון חלק בשכר תורתו כך הי' ליששכר חלק בממונו של זבולון יע"ש. מכל זה משמע, שהחזקה היתה הרבה יותר מחומש, דכיון שיש לו ע"י החזקה חלק בשכר התורה אין שייך ע"ז שיעור, וכמו שיוסיף להחזיק, כן יתוסף לו חלק בשכר התורה.

עכת"ד

המבזו אל יבזו יותר מחומש - הגאון רבי אליהו חיים מייזל אבדק"ק לודז' הרבה בצדקה עד למאד ופיזר נתן לאביונים כל פרוטה שאיקלע לידי. ויהי כאשר לא יכלו בני ביתו לשאת את המצב הקשה ששרר בביתם, פנו אליו ואמרו לו הרי אמרו "המבזו אל יבזו יותר מחומש"? השיבם הרב בצדקותו ובפקחותו, "הרי אני עברתי פעם על עבירה זו של 'אל יבזו', ובזבזתי יותר מחומש. על כן הריני נותן צדקה כתיקון על עון זה, וככל שאני נכשל בעון זה, כן עלי להרבות בצדקה יותר". (מגידי האמת, אבות)

וכתב עוד בזה הגאון רבי יהודה ליב פארפעל בקובץ הבאר (כרך ב' חלק א'): שמעתי שהגאון הגדול ר' ישראל יהושע זצ"ל אב"ד דקוטנא שאל את פי הגאון הצדיק ר'

ובקובץ הנ"ל (קובץ י"ז ע' פט) כתב הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (מח"ס גם אני אוודך) ליישב: נראה לתרץ שבאמת העורבין אוהבים זה לזה, אולם לבניו, העורב אכזרי בתחילה משום סיבה מיוחדת, וכמו שאיתא במדרש תנחומא (עקב סימן ב) וז"ל, ומנין שעורב אכזרי על בניו שנאמר מי יכין לעורב צידו כי ילדיו אל א - ל ישוועו יתעו לבלי אוכל (איוב לח - מא), וכן הוא אומר לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמו - ט), ואמרו חכמינו ז"ל העורב מוליד לבנים [כלומר בעת לדתם הם לבנים], ואומר הזכר לנקיבה שעוף אחר בא עליה, ומואסין אותן ומניחין אותן, מה עושה הקדוש ברוך הוא מזמין להן יתושין מצואתן ופורחין ואוכלין אותן, [הילקוט מוסיף, ומשחירין], שנאמר מי יכין לעורב צידו, ע"כ המדרש תנחומא. וע"ע בפרקי אליעזר (סוף פרק כא) באופן אחר קצת וז"ל, ושילם הקדוש ברוך הוא שכר טוב לעורבים בעוה"ז, ומה שכר נתן להם כשהם מולידים את בניהם רואים אותן לבנים ובורחים מפניהם וסבורים שהם בני נחש, והקב"ה נותן להם מזונם בלא מחסור וכו', עכ"ל.

אולם אח"כ כשהבנים גדלים אין העורב אכזרי לבניו, אלא אוהבם, וכדאיתא במס' כתובות (דף מט ע"ב) ועורבא בעי בניה, והכתיב לבני עורב אשר יקראו, לא קשיא הא בחיורי הא באוכמי. ע"כ. ופרש"י (בד"ה אוכמי) כשגדל משחיר והאם והאב אוהבין אותן, אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן. עכ"ל. ולפ"ז א"ש דלעולם העורבין אוהבים זה לזה ואפילו לבניהם, אולם רק כשהבנים קטנים העורב אכזרי לבניו וכנ"ל.

עוד נראה לתרץ בעז"ה ע"פ מה שכתבו התוס' במס' כתובות שם וז"ל, (בד"ה הא בחיורי הא באוכמי), שני מיני עורבים יש אחד לבן ואחד שחור כדמוכח בפרק אלו טריפות וכו'. עכ"ל. ומבואר מדבריהם שיש שני מיני עורבים אחד שחור ואחד לבן, שאחד מהן מין עורב שאוהב לבניו, ואחד מהן מין עורב ששונא לבניו, ולפ"ז יש לתרץ ב' מאמרי חז"ל הנ"ל. ואתי שפיר.

דף נ. סו

באושא התקינו המבזו אל יבזו יותר מחומש - ביערות דבש (ח"ב ריש דרוש י"ד) האריך שבעת שבית המקדש הי' קיים הי' מזונות עם ישראל תלויין ביד הקדוש ברוך הוא, שהי' יושב זון ומפרנס את ישראל, אבל לאחר החורבן נתנו תחת השפעת המזל, ולכפרת עוונותם התרבה בהם העניות ע"ש.

ועפ"ז מבאר למה דוקא באושא התקינו שהמבזו לא יבזו יותר מחומש, דהיינו שסנהדרין גלתה לאושא אחר החורבן כדאי' בראש השנה (דף ל"א ע"א), ובזמן שבית המקדש הי' קיים הי' מותר לבזו כל ממונם, כיון שקבלו קצבה מהקב"ה מידי יום ביומו, וכעין מה שפסק הרמ"א (יו"ד סי' רמ"ט סעיף א') ששכיב מרע ההולך למות יכול לבזו כל ממונו, כיון שאין זה נוגע לו, וכן בזמן ביהמ"ק,

אליהו חיים מייזל זצ"ל אב"ד דלאדז' אשר היה מפורסם ברוב פזרונו עד אין שיעור: הלא אמרו רז"ל המבזבזו אל יבזבו יותר מחומש, ואיך אתם מבזבזים מהונכם יותר מחומש.

ענה ואמר לו, שזה שאמרו רז"ל המבזבזו אל יבזבו יותר מחומש היינו שבאם יזדמן לו לתת לעני על מלבוש וכדו' והוא כבר נתן עד חומש אז לא צריך עוד ליתן, אבל כשיזדמן עני רעב וצריכים ליתן לו לחם, אז אפילו אם נתן חומש גם כן מחויב הוא ליתן [וכ"כ בזה לדינא החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פרק כ'): נראה] דהא דאמרו אל יבזבו יותר מחומש [מירי באופן שאין נוגע לפקוח נפש ממש, אבל אם נוגע לפקוח נפש ממש, כגון שהשבו עומד למות או דרעב יכול לבוא לידי סכנה ע"י רעבוננו, אין שייך בזה שיעור חומש, ולא אמרו בב"מ רק דחיי קודם לחיי חברו, אבל דעושרו קודם לחיי חברו לא מצינו].

עושה צדקה בכל עת זה הכותב ספרים ומשאלין - כתב הג"ר שלמה אייגר זצ"ל בספר העיקרים (ח"ב עמוד שצ"ט) דהא דנקט דוקא כותב ספרים ולא נקט כותב תפילין או עושה לולב להשאלים וכיו"ב, דבפסוק כתוב עושה צדקה "בכל עת" ולולב אינו נוהג רק בסוכות, ותפילין אינם נוהגין רק ביום ולא בלילה ולא בשבתות ונמצא דאינו בכלל "בכל עת" [מיהו אכתי צ"ב דלא נקט כותב מזוזות להשאלין וי"ל].

דף נא: ⚔

אמר אבוב דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון וכו' ופליגא דרבא וכו' - בתרגום יונתן (דברים כ"ב, כ"ו) עה"פ: אין לנערה חטא מות וגו' כתב: אלהן גברא יפטרניה מיני בגיטא ע"כ. ולכאורה הדבר פלא שהרי אנוסה בישראל מישרי שרי, ואמאי מוצרך בעלה לפטרה בגט, ובפני יהושע בחי לכתובות (כאן) כתב ד"ל להתרגום יונתן ס"ל כאבוב דשמואל דס"ל (בכתובות כאן) דאשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה דשמואל סופה היה ברצון ע"ש בפנ"י, וראה עוד שם בחדושי הפלא"ה מש"כ ובשו"ע אבהע"ז (סי' ס"ח ס"ז) ובשו"ת נוב"י מהדו"ת אבהע"ז (סי' כ"א) ודו"ק.

יצרא אלבשה - הגה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו צדקת הצדיק (אות מג) כותב: "ז"ל פעמים יש אדם עומד בנסיון גדול כ"כ עד שא"א לו שלא יחטא כדרך שאמרו (ברכות ל"ב א) מה יעשה הבן וכו' ובזה הוא נחשב אונס גמור דרחמנא פטריה, וגם בהסתת היצר בתוקף עצום שא"א לנצחו. שייך אונס, [ואם השי"ת הסיב את לבו הרי אין חטא זה חטא כלל רק שרצון השי"ת הי' כן] ועמש"כ בכתובות נ"א: גבי תחלתו באונס, אפילו צווחת לבסוף שאלמלא מניחה היא שזכרתו, מותרת לבעלה מהאי טעמא דיצר אלבשה, הרי דזה נחשב אונס גמור אף על פי שהיא מרצונה מ"מ יצר גדול כזה א"א באדם לכופו והוא אונס גמור ואין בזה עונש אף

דעשה איסור כיון דהי' אונס, אבל האדם עצמו אינו יכול להעיד על עצמו בזה כי אולי עדיין הי' לו כח לכופ היצר [וכמו ששמעתי בזה מענין זמרי שטעה בזה], "עכלה"ק.

דף נב. ⚔

אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו הירשין ליתן לך כתובתיך כו' - בשו"ת אבני נזר (יו"ד סו"ס קצ"ח) העיר בזה, דלפי תנאי דבני יהודה שכל זמן שאין נותנין לה כתובתה נותנין לה מזונות, למה ליכא בזה משום ריבית, שהרי יוצא שבגלל המתנת זמן של פרעון כתובתה נותנים לה חוץ מדמי כתובתה גם מזונות.

ותירץ דהרי אם לא הי' לה כתובה (כגון אנוסה, או מוחלת כתובתה למ"ד דיש לה מזונות) היו חייבים במזונותיה, נמצא דהחויב מזונות ממילא הוא, אף בלי חובת פרעון הכתובה, אלא ע"י שפורעין לה כתובתה מפקיעין חיוב מזונותיה, וא"כ אין זה אגר נטר.

עוד כתב דיש ליישב דחיוב מזונות מתנאי ב"ד הוא, והפקר ב"ד הפקר, וכמוש"כ רש"י ב"מ ע' ע"א במעות של יתומים שמלוין אותם ברבית עפ"י ב"ד. ע"ש.

ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא, הא נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו נשים וכו' - הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל בשו"ת שנות חיים (תשובה צ"ו) תמה על קושית הגמרא, והרי מצאנו דברים שמן התורה אין הדין כן ורבנן תיקנו להיפך כמו בקנינים קנין ד' אמות וקנין מעמד שלשתן ומכירת שטרות וכיו"ב, ולמה דוקא כאן פריך איך תקנו רבנן דברתא לירות, ועוד דהרי הפקר ב"ד הפקר ומה פריך. ובאם לא הוי ניהא ליה להגמרא שיתקנו רבנן נגד דין תורה א"כ מה משני הא נמי דאורייתא אטו מפורש בתורה דגם בנות יורשות, הרי בתורה לא נאמר רק שיקפוץ ויתן לבתו כבנו אבל לא שבת תירש אחר מותו.

וכתב הגרש"ק זצ"ל, דנראה דקושית הגמרא היא על דרך דברי הט"ז (או"ח סי' תקפ"ח סק"ה ויו"ד סי' קי"ז סק"א) דאין בכח חכמים לעקור דבר המפורש בהדיא בתורה [וע"כ לא אסרו לתקוע בכל ר"ה מצד חשש שיתן כלי שיר], וע"כ פריך הכא, דנהי דתקנו רבנן כמה תקנות וכמו קנינים, היינו מה שאינו מפורש בתורה להיפך אבל בזה כיון דהתורה פירשה דבן יורש ולא בת א"כ איך תיקנו רבנן בכ"ג דגם בת תירש. וע"ז משני שפיר דשאני הכא דגם התקנה באה לקיים דבר המפורש בתורה לקפוץ ולתת לבתו שתוכל להנשא.

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.
ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל:
K0504166339@gmail.com